

**Κείμενο διδαγμένο από το πρωτότυπο  
Ίσοκράτους Περί ειρήνης, 14-15**

- 14 Ἐγὼ δ' οἶδα μὲν ὅτι πρόσαντές ἐστιν ἐναντιοῦσθαι ταῖς ὑμετέραις διανοίαις, καὶ ὅτι δημοκρατίας οὔσης οὐκ ἔστι παρρησία, πλὴν ἐνθάδε μὲν τοῖς ἀφρονεστάτοις καὶ μηδὲν ὑμῶν φροντίζουσιν, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ τοῖς κωμωδοδιδασκάλοις· ὃ καὶ πάντων ἐστὶ δεινότατον, ὅτι τοῖς μὲν ἐκφέρουσιν εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας τὰ τῆς πόλεως ἀμαρτήματα τοσαύτην ἔχετε χάριν ὅσην οὐδὲ τοῖς εὖ ποιοῦσι, πρὸς δὲ τοὺς ἐπιπλήττοντας καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς οὕτω διατίθεσθε δυσκόλως ὥσπερ πρὸς τοὺς κακόν τι τὴν πόλιν ἐργαζομένους.
- 15 Ὅμως δὲ καὶ τούτων ὑπαρχόντων οὐκ ἂν ἀποσταίην ὧν διενοήθην. παρελήλυθα γὰρ οὐ χαριούμενος ὑμῖν οὐδὲ χειροτονίαν μνηστεύσων, ἀλλ' ἀποφανούμενος ἂ τυγχάνω γιγνώσκων πρῶτον μὲν περὶ ὧν οἱ πρυτάνεις προτιθέασιν, ἔπειτα περὶ τῶν ἄλλων τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων· οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται τῶν νῦν περὶ τῆς ειρήνης γνωσθέντων, ἦν μὴ καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὀρθῶς βουλευσώμεθα.

**A.** Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας την παράγραφο 14 (Ἐγὼ δ' οἶδα ... τὴν πόλιν ἐργαζομένους).

*Μονάδες 10*

**ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**

**A. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:**

Εγώ βέβαια ξέρω ότι είναι δύσκολο να εναντιώνομαι στις δικές σας σκέψεις (προθέσεις) και ότι μολονότι υπάρχει δημοκρατία, δεν υπάρχει ελευθερία λόγου, παρά μόνο εδώ (στην Εκκλησία του δήμου) γι' αυτούς που είναι εντελώς ἀφρονες και που διόλου δεν ενδιαφέρονται για σας και στο θέατρο επίσης στους κωμικούς ποιητές. Αυτό είναι και το πιο φοβερό απ' όλα, ότι δηλαδή εκείνους που κάνουν γνωστά στους άλλους Ἑλληνες τα σφάλματα της πόλης τόσο πολύ ευγνωμονείτε όσο ούτε τους ευεργέτες σας, εναντίον ὁμως εκείνων που σας επιπλήττουν και σας συμβουλεύουν τόσο πολύ οργίζεστε, ὅπως ακριβῶς οργίζεστε εναντίον εκείνων που κάνουν κάποιο κακό στην πόλη.

**B.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

**B1.**

Ποια είναι η ιδεώδης σχέση ανάμεσα στη δημοκρατία και την παρρησία; Πώς η αθηναϊκή πολιτική πραγματικότητα της εποχής του Ίσοκράτη επιβεβαιώνει ή διαψεύδει, κατά την άποψή του, την ύπαρξη της σχέσης αυτής;

*Μονάδες 10*

**B2. "παρελήλυθα γὰρ ... τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων":**

Πώς παρουσιάζει το ήθος του ο ρήτορας στο απόσπασμα αυτό; Στο πλαίσιο της καθιερωμένης ρητορικής τακτικής, σε τι αποσκοπεί ο Ίσοκράτης παρουσιάζοντας έτσι τον εαυτό του;

*Μονάδες 10*

**B3. "οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἔσται ... βουλευσώμεθα":**

Στο απόσπασμα αυτό της παραγράφου 15 του πρωτότυπου κειμένου προαναγγέλλονται τα οφέλη της ειρήνης. Αφού διαβάσετε το κείμενο των παραγράφων 20-21 του μεταφρασμένου κειμένου που ακολουθεί, να αναφερθείτε σύντομα στα οφέλη αυτά.

- 20 Αν όμως κάνουμε ειρήνη και συμπεριφερθούμε όπως ορίζουν οι κοινές συνθήκες, θα κατοικούμε στην πόλη μας με μεγάλη ασφάλεια, αφού απαλλαγούμε από πολέμους και κινδύνους και διχόνοια στην οποία τώρα έχουμε περιέλθει· αντίθετα κάθε μέρα θα γινόμαστε και πιο πλούσιοι απαλλαγμένοι από τους φόρους και τις τριηραρχίες και τις άλλες εισφορές για τον πόλεμο και ασχολούμενοι με την καλλιέργεια των χωραφιών και τη ναυτιλία και τις άλλες εργασίες οι οποίες έχουν
- 21 εκλείψει εξαιτίας του πολέμου. Ακόμη θα δούμε την πόλη μας να έχει διπλάσια έσοδα απ'όσα έχει τώρα, να είναι γεμάτη από εμπόρους και ξένους και μετοίκους, απ'τους οποίους έχει ερημωθεί σήμερα.
- Και το σπουδαιότερο, θα έχουμε συμμάχους όλους τους ανθρώπους όχι με τη βία αλλά με τη θέλησή τους, και δεν θα μας δέχονται όταν είμαστε ασφαλείς εξαιτίας της δύναμής μας, κι όταν κινδυνεύουμε θα αποστατούν, αλλά θα συμπεριφέρονται όπως αρμόζει (να συμπεριφέρονται) οι αληθινοί φίλοι και σύμμαχοι.

*Μονάδες 10*

#### **B4.**

Ο Πλάτων αρνείται να χαρακτηρίσει επιστήμη ή τέχνη τη ρητορική, αφού δεν έχει καθορισμένο αντικείμενο να διδάξει ούτε αξιόπιστη μέθοδο. Τι απαντά ο Ισοκράτης στην κριτική αυτή;

*Μονάδες 10*

#### **B5.**

Μέσα από το πρωτότυπο κείμενο να βρείτε και να μεταφέρετε στο τετράδιό σας ένα ρήμα συνώνυμο του **γιγνώσκω**. Επίσης να βρείτε και να μεταφέρετε όσες λέξεις του πρωτότυπου κειμένου είναι ετυμολογικά συγγενείς με τη λέξη **διανοίαις** και όσες με τη λέξη **προτιθέασιν**.

*Μονάδες 10*

### **ΑΠΑΝΤΗΣΗ**

#### **B 1.**

Η «ισηγορία» (ισότητα στο δικαίωμα του λόγου) αποτελούσε βασικό στοιχείο της δημοκρατίας στην αρχαία Αθήνα όπως και η ισονομία. Στις συνεδριάσεις της Εκκλησίας του δήμου ο κήρυκας καλούσε κάθε πολίτη που ήθελε να μιλήσει με την καθιερωμένη φράση: «τις αγορεύειν βούλεται;». Η ισηγορία όμως δεν είχε ουσιαστικό περιεχόμενο, αν δεν συνοδευόταν από το δικαίωμα της πλήρους ελευθερίας του λόγου «παρρησία». Η παρρησία, είτε ως κοινωνική αρετή (απόλυτη ειλικρίνεια) είτε ως πολιτικό δικαίωμα (θαρραλέα έκφραση της γνώμης ενώπιον του πλήθους), συναντούσε τότε πολλές φορές αντιδράσεις. Ο Ισοκράτης υποστηρίζει ότι στην εποχή του δεν υπήρχε πλέον ελευθερία λόγου, παρρησία, ενώ η κατοχύρωσή της ως πολιτικού δικαιώματος θα συνέβαλλε στην ορθή λειτουργία της δημοκρατίας με ευεργετικές συνέπειες για όλους.

Πολλές φορές ο λαός υποκινούμενος από τους δημαγωγούς αντιδρούσε με διάφορους αντιδημοκρατικούς τρόπους στους ρήτορες εκείνους, που επιχειρούσαν να υποστηρίξουν κάτι αντίθετο προς το γενικότερο αίσθημα. Ο Ισοκράτης μας πληροφορεί ότι απόλυτη ελευθεροστομία εκτός από τους άφρονες ρήτορες είχαν και οι κωμωδιογράφοι των μέσων του 4<sup>ου</sup> αι. π.Χ., μια εποχή κατά την οποία το φιλελεύθερο πνεύμα και οι δημοκρατικοί θεσμοί είχαν κάπως παρακμάσει και δέσποζαν στην πολιτική σκηνή άνδρες που αντιδρούσαν βίαια σε όσους τους επέκριναν και τους καυτηρίαζαν για τις πράξεις τους.

(Βλ. σελ. 280 του σχολικού βιβλίου «Ρητορικά κείμενα» Β' Λυκείου).

#### **B 2.**

Στα πλαίσια των έντεχνων αποδείξεων ο Ισοκράτης κάνει επίκληση στο ήθος του. Η ρητορική του δράση είχε ως στόχο το κοινό καλό και σε καμία περίπτωση των τέρψη των ακροατών του. Κανείς δεν τον μέμφθηκε για ιδιοτέλεια και επιδίωξη ικανοποίησης των ατομικών συμφερόντων. Έτσι στο συγκεκριμένο χωρίο παρουσιάζεται ως ο ρήτορας που αντιμάχεται την παρακμή των δημοκρατικών θεσμών και επιδιώκει να πιστοποιήσει την ειλικρίνεια και την ανιοδιότητά του.

Οι φράσεις, πρόσαντές εστιν εναντιούσθαι ταις υμετέραις διανοίαις, ουκ έστι παρρησία υποδηλώνουν την αντιπαράθεση του Ισοκράτη με τους Αθηναίους.

Οι ανιδιοτελείς και ειλικρινείς προθέσεις του γίνονται πιο φανερές με τη φράση: παρελήλυθα γαρ ου χαριούμενος... μνηστεύσων. Δηλώνει λοιπόν την παρρησία του και προδιαγράφει την αφοβία του απέναντι σε οποιαδήποτε αρνητική αντίδραση, αλλά και την εμμονή στις ιδέες και τα ιδανικά του με τη φράση «ουκ αν αποσταίην ων διενοήθηην». Εξάλλου και η συντακτική μορφή του κειμένου αισθητικά στηρίζει το ήθος του ρήτορα. Οι τρεις τελικές μετοχές (χαριούμενος – μνηστεύσων – αποφανούμενος), η αποφατική συμπλοκή (ου... ουδέ) και η αντιθετική σύνδεσή τους έχουν βαρύνουσα σημασία.

### **B 3.**

Ο ρήτορας προτείνει να συναφθεί ειρήνη όχι μόνο με τους συμμάχους της Αθήνας (Χίους, Ρόδιους, Βυζάντιους και Κώους) που αποστάτησαν και με τους οποίους βρίσκονταν σε ρήξη η πόλη της Αθήνας (Συμμαχικός πόλεμος 357-355 π.Χ.) αλλά και με όλους τους ανθρώπους. Ισχυρίζεται ότι οι όροι της Ανταλκιδείου ειρήνης είναι όχι μόνο οι δικαιότεροι που υπάρχουν αλλά και οι πιο συμφέροντες για την Αθήνα, γιατί θα προδιαγράψουν την υλικοτεχνική και ηθικοπνευματική ανάταση της Αθήνας.

Τα πλεονεκτήματα παρουσιάζονται από τον ρήτορα ως εξής: Οικονομικά: Ευμάρεια, ανάπτυξη επαγγελματικών δραστηριοτήτων, αύξηση εσόδων από εμπόριο, ναυτιλία, καλλιέργεια της γης, κέρδος από την περικοπή των πολεμικών δαπανών. Ηθικά: Αίσθημα ασφάλειας, ομόνοια, ευτυχία, αξιοπρέπια. Διεθνή: Ειλικρινείς και ανιδιοτελείς σχέσεις με όλους.

### **B 4.**

Βλ. σχολικό βιβλίο «Ρητορικά κείμενα»  
Θεωρητική κατεύθυνση Β' Λυκείου σελ. 13.  
«Ο Ισοκράτης μία αντίπαλη φωνή και πράξη» από  
(Σ' αυτή την οξυδερκή... «φιλοσοφίαν»).

### **B 5.**

**Γιννώσκω:** οίδα

**Διανοίαις:** νουθετούντας, διενοήθηην

**Προτιθέασιν:** νουθετούντας, διατίθεσθε

## **Γ. Αδίδακτο κείμενο Ίσοκράτους Αίγινητικός, 10**

10 Έγὼ δὲ καὶ Θρασύλοχος τσοαύτην φιλίαν παρὰ τῶν πατέρων παραλαβόντες, ὄσην ὀλίγω πρότερον διηγησάμεν, ἔτι μείζω τῆς ὑπαρχούσης αὐτὴν ἐποιήσαμεν. Ἔως μὲν γὰρ παῖδες ἦμεν, περὶ πλείονος ἡμᾶς αὐτοῦς ἠγοούμεθα ἢ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ οὔτε θυσίαν οὔτε θεωρίαν οὔτ' ἄλλην ἐορτὴν οὐδεμίαν χωρὶς ἀλλήλων ἠγομεν· ἐπειδὴ δ' ἄνδρες ἐγενόμεθα, οὐδὲν πώποτ' ἐναντίον ἡμῖν αὐτοῖς ἐπράξαμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδίων ἐκοινωνοῦμεν καὶ πρὸς τὰ τῆς πόλεως ὁμοίως διεκείμεθα καὶ φίλοις καὶ ξένοις τοῖς αὐτοῖς ἐχρώμεθα.

**Γ1.** Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το παραπάνω κείμενο.

*Μονάδες 20*

**Γ2α.** Να μεταφέρετε στη δοτική και κλητική ενικού όλα τα ουσιαστικά της τρίτης κλίσεως που υπάρχουν στο αδίδακτο κείμενο.

*Μονάδες 4*

**Γ2β.** ἠγομεν, ἐγενόμεθα, ἐκοινωνοῦμεν:

Για τον καθένα από τους τύπους αυτούς να γράψετε το β' και γ' ενικό πρόσωπο της προστακτικής ενεστώτα στην ίδια φωνή.

*Μονάδες 6*

**Γ3.** Να γράψετε στο τετράδιό σας όλες τις λέξεις ή φράσεις που λειτουργούν μέσα στο αδίδακτο κείμενο ως **επιρρηματικοί προσδιορισμοί του χρόνου** και να κάνετε πλήρη συντακτική αναγνώριση αυτών.

Μονάδες 10

## **ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**

### **Γ 1. ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ**

Εγώ κι ο Θρασύλοχος αφού (ή αν και) παραλάβαμε τόσο μεγάλη φιλία από τους πατέρες, όση λίγο νωρίτερα διηγήθηκα, την κάναμε ακόμα μεγαλύτερη απ' όση ήταν. Όσο δηλαδή ήμασταν παιδιά, δίναμε μεγαλύτερη σημασία σ' εμάς τους ίδιους παρά στα αδέρφια (μας) και ούτε θυσία ούτε αποστολή ούτε καμιά άλλη γιορτή διεξάγαμε μακριά/χώρια ο ένας απ' τον άλλο. Αφού όμως γίναμε άνδρες, τίποτα μέχρι σήμερα αντίθετο σ' εμάς τους ίδιους δεν κάναμε, αλλά και στα προσωπικά (μας) συμμετείχαμε και στα πολιτικά ζητήματα συμπεριφερόμασταν με τον ίδιο τρόπο και είχαμε τους ίδιους φίλους και φιλοξενούμενους.

### **Γ 2 α.**

τω πατρι  
ω πάτερ

τω παιδί  
ω παι

τω ανδρί  
ω άνερ

τη πόλει  
ω πόλι

### **Γ 2 β.**

άγε  
αγέτω

γίγνου  
γιγνέσθω

κοινώνει  
κοινωνείτω

### **Γ 3.**

παραλαβόντες: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στα υποκείμενα του ρήματος «εγώ και ο Θρασύλοχος».  
(*ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Η μετοχή μπορεί να θεωρηθεί και εναντιωματική*).

πρότερον: επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στο ρήμα «διηγησάμην».

«Έως μὲν γάρ παῖδες ἤμεν»: δευτερεύουσα χρονική πρόταση, επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στο ρήμα «ηγούμεθα».

«Επειδὴ δ' ἄνδρες ἐγενόμεθα»: δευτερεύουσα χρονική πρόταση, επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στο ρήμα «επράξαμεν».

Πῶποτε: επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στο ρήμα «επράξαμεν».